

ÇOCUKLARA YABANCI DİL PROGRAMI HAZIRLAMADA BAZI ÖNEMLİ FAKTÖRLER

İ.Hakkı MİRİCİ*

Özet

Doğal olarak, gerek fiziksel ve gerekse biyolojik nedenlerle, dil edinimi ve öğrenme süreçleri öğrenenlerin yaş gruplarına göre farklılıklar göstermektedir. Bir çok araştırmacı ve bilim adamına göre çocuklar bir dili yetişkinlerden çok daha çabuk ve kolayca öğrenebilmektedir. Ancak, hangi yaşta hangi felsefeler ve teoriler göz önünde tutularak bir yabancı dilin öğretiminin en iyi biçimde gerçekleştirilebileceği halen tartışılmakta olan bir konudur. Bu araştırmanın amacı, çocuklara yabancı dil öğretimine hangi yaşta itibaren başlanmasının en doğru olacağı ve ilgili yabancı dil programı hazırlanırken hangi yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerektiği sorularına bir yanıt aramak ve çocuklara yabancı dil öğretilirken hangi sınıf içi etkinliklerinin istenen hedeflere ulaşmada daha etkili olabileceğinin belirlenmesine katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil öğretim yöntemleri, çocuklara yabancı dil öğretimi, yabancı dil programı

SOME SIGNIFICANT FACTORS IN DESIGNING A FOREIGN LANGUAGE PROGRAMME FOR CHILDREN

Abstract

Naturally, language acquisition and learning processes vary according to age groups of learners owing to both physical and biologic reasons. Numerous of researchers and scientists are of the opinion that children can learn a language much quicker and more easily than adults. However, it is still under debate which philosophy and theories are the most appropriate for what age groups of people. The purpose of this study is to seek an answer to the questions what age is the most suitable to start foreign language teaching to children and which methods and techniques should be applied in designing the related programme, and also to contribute to defining which classroom activities can be more effective to achieve the desired objectives.

Key Words: Foreign language teaching methodology, teaching foreign language to children, foreign language curriculum

1. GİRİŞ

Yabancı dil eğitimi, gerek sosyo-ekonomik ve gerekse teknolojik yönden, bireyin kişisel ve sosyal gelişiminde ve çağdaş bilgiye ulaşmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. O nedenle, dünyada çok sayıda gelişmiş ülkenin eğitim sistemi içerisinde yabancı dil öğretimine çocuk yaşlarından itibaren başlanmaktadır. Örneğin, yabancı dil eğitimi ilköğretim çağında, Yunanistan ve Hollanda'da birinci sınıfta, İtalya ve

* Yrd.Doç.Dr.Kırıkkale Üniversitesi

Almanya'da üçüncü sınıfta, Danimarka'da beşinci sınıfta, İngiltere ve İspanya'da altıncı sınıfta ve Fransa'da yedinci sınıfta başlatılmaktadır (M.E.B. Dış İlişkiler Gen.Md.lüğü, 1996:5-35 ; M.E.B. A.P.K. Kurulu Başkanlığı , 1999:1-29). Ülkemizde ise yabancı dil öğretimine ilköğretim çağından itibaren başlama kararının alınması çocuklarımızın Avrupalı yaşlılarıyla eşit eğitim olanaklarına sahip olabilmelerini sağlamak için atılan en önemli adımlardan birisidir.

Bu arada, çocuklara yabancı dil öğretiminde başarıyı etkileyen en önemli etkenlerin çocuğun yabancı dil öğrenmedeki hazır bulunuşluk düzeyinin yanı sıra uygulanan programda yer verilen yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. O nedenle, bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde önce genel olarak yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin tanıtılmasının ve daha sonra da çocuklara dil öğretiminde önemli olan etkenlerden yabancı dil öğretimine başlama yaşı ile çocuklara dil öğretiminde kullanılması gereken bazı yabancı dil öğretimi etkinlikleri hakkında bilgi verilmesinin daha toparlayıcı bir biçimde konuya açıklık getireceğine inanılmaktadır.

2. YABANCI DİL ÖĞRETİMİ YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

İnsanlar çok eski çağlardan beri birbirlerinin dillerini öğrenmeye gereksinim duymuşlardır. Örneğin, Antik Yunanlar bilimde ilerleyebilmek için o dönemde bilim dili olan Latince'yi gramer ve kelime ezberleyerek ve çeviri tekniği kullanarak öğrenmeye çalışmışlardır. Ayrıca, orta çağlarda İngiltere'de Fransızca ikinci dil olarak öğretilmeye başlanmıştır (Howatt, 1988:3). Bu arada, dünyadaki insanların sosyal veya ekonomik nedenlerle birbirleriyle ilişkide olma zorunlulukları gündeme gelince, yabancı dil öğrenme gereksinimi duyan insanların sayısı ve yabancı dil öğrenmenin önemi arttıkça da bu işin daha sistemli ve bilimsel bir biçimde yapılması gereği gündeme gelmiş ve bilim adamları bu konuda araştırmalar yapmaya ve teoriler üretmeye başlamışlardır.

Günümüzde ülkemizde uygulanmakta olan yabancı dil öğretim yöntemlerinin daha kolay kavranabilmesi ve özellikle de Türk Milli Eğitimi bünyesinde yabancı dil öğretimi ile ilgili konularda karar verirken yol gösterici olması amacıyla aşağıda "Yabancı Dil Öğretimi Yöntem ve Teknikleri" tarihsel bir süreç içerisinde tanımlanmıştır.

Yabancı dil öğretiminde bilinen ilk yöntem **Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi**'dir (Grammar-Translation Method). İsminden de anlaşılacağı gibi, bu yöntemde hedef dilin dilbilgisi yapısının ve kelime bilgisinin öğretimi hedef alınmış ve çeviri tekniği kullanılarak tümevarım (Deductive) teorisine göre hedef dilin öğretilmesi amaçlanmıştır (Larsen-Freeman, 1986:10). Johann Seidenstücker, Karl Plötz, H.S. Ollendorf ve Johann Meidinger gibi bazı Alman bilim adamları bu yöntemin önde gelen savunucularındandır (Kelly,1969:53). Larsen-Freeman'ın (1986:4) Klasik metot olarak adlandırıldığı ve Amerika'da Prusya Metodu olarak bilinen bu yöntem ilk kez olarak Latince ve Yunanca öğretimi için kullanılmıştır (Richards and Rodgers, 1990:3). Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi 1840'lı yıllarda Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere dünyada bir çok ülkede yabancı dil öğretimini etkisi altında tutmuştur. Ancak, 19. yüzyılın ortalarında Avrupa ülkeleri arasında artan iletişim fırsatları nedeniyle daha çok sözlü iletişimin ön planda tutulduğu yabancı dil öğretim yöntemine gereksinim duyulmuş ve yabancı dil öğretiminde **Doğrudan Anlatım Yöntemi** geliştirilmiştir.

geliştirmeye önem veren bu yaklaşımın daha çok klasik dillerin öğretimine uygun olabileceği düşünülmüştür. O nedenle, Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi'nin etkisi altında hazırlanan, öğrencileri çok sayıda gereksiz yapı ve kelime ezberlemeye zorlayan ders materyallerinin yerini, dinleme ve konuşma becerilerini ön planda tutan ve dilin yapısından çok anlamını öğretmeyi amaçlayan kitaplar almıştır.

Ondokuzuncu yüzyıl çağdaşlarından Fransız C. Marcel (1793-1896) ve İngiliz T. Prendergast (1806-1886) çocuklara dil eğitimi üzerine yaptıkları araştırmalar sonunda dil öğrenmede anlam öğrenmenin önemini vurgulamışlar ve çocukların belirli bağlamlarda belirli kelime grupları ezberleyerek konuştuklarını belirlemişlerdir. Ayrıca, aynı dönemlerde bazı dil eğitimi uzmanları orta öğretimdeki modern dillerin öğretimi yöntemlerini incelemişler ve eğitim sisteminin bu konuda sorumluluklarını yerine getirmede fark etmişlerdir (Richards and Rodgers, 1990:5). O nedenle, Almanya, İngiltere, Fransa ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde C.Marcel, T.Prendergast ve F.Gouin gibi yabancı dil öğretimi uzmanlarıca her biri farklı bir teknikle hedef dili öğretmeyi amaçlayan yeni yeni yabancı dil öğretimi yöntemleri geliştirilmiştir; ancak bunların çoğu uzun süre uygulamada kalabilme başarısını gösterememiştir. Bu 19.yüzyıl reformcularının en ünlüsü olan Gouin çocuklar ana dillerini kullanırken gözlemlemiş ve bu gözlemlerine dayanarak bir yabancı dil öğretimi yöntemi geliştirmiştir. Bu yeni yöntemde Gouin belli bir dizin içerisinde verilen cümleleri ezberleyerek dil öğreniminin kolaylaşabileceğini savunmuş ve ünlü Gouin dizinini tanıtmıştır (Richards and Rodgers, 1990:6). Ancak 19.yüzyılın sonlarına doğru diğer reformcular dil öğrenmeyle ilgili doğal prensiplere dikkatlerini yöneltmişlerdir. Yani, Krashen'in belirttiği gibi önce algılama, sonra da öğrenme sürecinin gerçekleştiği düşüncesini benimsemişlerdir (Rivers, 1981:53). Örneğin, Alman bilim adamı F.Franki öğretim sırasında sınıfta yapı ve anlam arasında doğrudan bir ilişkinin sağlanmasının o dili öğrenmedeki psikolojik katkılarının önemi ve yararları hakkında 1884 yılında yazılar yazmıştır. Ayrıca, L.Sauveur (1826-1907) yabancı dilde sözlü iletişime yoğunluk verilmesi gerektiği görüşünü savunmuş ve doğal ortamda dil öğrenme prensiplerini yabancı dil sınıflarında uygulamaya çalışmıştır. Yani, ikinci dilin aynen birinci dilde olduğu gibi bir gelişim süreci içerisinde kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. L.Sauveur 1860'lı yılların sonlarında Boston'da bir dil okulu açmış ve daha sonra da onun uyguladığı yöntem **Doğal Yöntem** (Natural Method) olarak adlandırılmış ve bugün **Düzvarım / Doğrudan Anlatım Yöntemi** (Direct Method) olarak bilinen yabancı dil öğretim yönteminin temelini oluşturmuştur (Richards and Rodgers, 1990:9).

Düzvarım / Doğrudan Anlatım Yöntemi önce Fransa ve Almanya'da kullanılmış, daha sonra da Sauveur ve Berlitz gibi başarılı ticari dil okullarında kullanılarak yaygınlık kazanmıştır. Bu yöntemin temelinde de sınıfta sadece öğrenilmesi amaçlanan yabancı dilin kullanılması, ana dilin hiçbir şekilde kullanılmaması ve yabancı dil öğreniminde tümdengelim (Inductive) bağlı kalınması ilkeleri yer almıştır (Rivers, 1981:33). Yani Düzvarım Yöntemi ile yabancı dil öğretimi yapılan bir sınıfta sadece hedef dil kullanılmış, öncelikle dinleme ve konuşma becerilerinin özellikle geliştirilmesi hedeflenmiş ve bu amaçlara uygun teknikler kullanılmıştır. Ancak, 1920'li yıllarda sadece yabancı dil kullanma zorunluluğunun hem psikolojik açıdan öğrencileri olumsuz yönden etkilediği, hem de yabancı dilde öğretilmesi zor olan bazı kavramların ana dilde açıklanmasının zaman kazandırıcı ve kolay anlaşılır olacağı görüşü savunulmuştur. Bu arada, 1923 yılında Amerikan okullarında yabancı dil öğretiminde başarılı sonuçlar elde etmeyi tek başına garantileyen hiçbir yöntem olmadıkça sorulara yanıt bulmaya çalışılmıyordu. 2. Dilin

Savaş'na kadar Amerika'da sadece okuma becerisini geliştirmeyi amaçlayan **Okuma Yöntemi** (Reading Method) uygulanmıştır (Stern, 1987:460).

Daha sonra, 1940'lı yıllarda, 2. Dünya Savaşı sırasında askerlere düşman dilini öğretmek amacıyla Amerika'da **Kulak-Dil Aışkanlığı / Dinle-Konuş Yöntemi** (Audio-Lingual Method) geliştirilmiş ve bu yöntem başta İngiltere ve Almanya olmak üzere dünyanın bir çok ülkesinde uygulanmaya başlamıştır (Stern, 1987:462). Bu yöntem Brooks (1964:250) tarafından Yeni Anahtar (New Key), Carroll (1966:93) tarafından Kulak-Dil Aışkanlığı Teorisi (Audio-Lingual Habit Theory) ve Smith (1970:108) tarafından İşlevsel Beceri Stratejisi (Functional Skills Strategy) olarak adlandırılmıştır. Fakat, adı ne olarak kullanırsa kullanılsa dört dil becerisini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) birbirinden ayıran, dili diyaloglar içerisinde öğretmeyi amaçlayan ve öğretme tekniklerinde ezber, taklide ve laboratuvar kullanımına ağırlık veren bu yöntem 1966 yılına kadar önemini korumayı başarmıştır. Ancak, sonradan dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesine öncelik verip, okuma ve yazma becerilerinin ikinci derecede önem taşıdığı bu yöntem de ciddi bir biçimde eleştirilmeye başlanmış ve daha işlevsel bir yönetime duyulan gereksinim dile getirilmiştir. 1950'li yıllarda Fransa'da kurulan CREDIF adlı dil merkezinde geliştirilen ve yetişkinlere Fransızca öğretmek amacıyla film ve teyp kaseti kullanımına ağırlık veren Görsel-İşitsel Yöntemi de (Audiovisual Method) benzer sebepten dolayı sistemini daha esnek bir hale getirerek kullanımını sürdürüebilmiştir (Stern, 1987:466).

Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı (Cognitive Theory) Kulak-Dil Aışkanlığı Yöntemi'ne bir tepki olarak 1960'lı yılların ortalarında geliştirilmiştir (Stern, 1987:469). Bu yöntemi Carroll (1966:102) Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi'nin yenilenmiş bir hali olarak tanımlamış, Hester ve Diller gibi bazıları da Düzvarım Yöntemi'nin bir değişik formu olarak görmüşlerdir. Aslında bu yöntemin amacı geçmiş tüm yöntemleri yeniden canlandırmak değil, dil eğitimine psikolojik, psikodilbilimsel ve dilbilimde modern gelişmeler adına yeni bir soluk kazandırmaktır. Ayrıca, bu yöntemde amaç sadece işitsel dil becerilerini geliştirmek değil, daha çok bilinçli bir algılamayla hedef dilin anlamlı bir sistem olarak öğrenilerek gerçek yaşama aktarılabilmesine katkı sağlayacak olan tüm dil becerilerini geliştirmektir. Yani, bu yöntemde ezberleyerek değil, bilinçli bir şekilde dil yapısını kontrol altına alarak yabancı dil kullanımına önem verilmiştir. Ayrıca, bir çok bilim adamı gibi Maslow'da bireylerin dil öğreniminde ayrı ayrı öğretim modellerini tercih edebileceklerini; kimilerinin işiterek, kimilerinin ise görerek daha iyi öğrenebildiği gerçeğini vurgulamış ve birisi için yararlı olanın bir başkası için de yararlı olabileceği düşüncesinin yanlış olduğunu belirtmiştir (Rivers, 1981:90). Aynı biçimde, Palmer 1921 yılında basılan *Dil Çalışma İlkeleri (Principles of Language-Study)* adlı eserde öğretim yöntemleriyle ilgili olarak **çok yönlü yaklaşım** ifadesine yer vermiştir (Rivers, 1981:55). Bu görüşler çerçevesinde 1970'li yıllardan sonra **Seçmeci Yöntem** (Eclectic Approach) ve **İnsancıl Yaklaşımlar** (Humanistic Approaches) yabancı dil öğretimi arenasında ortaya çıkmışlardır. Böylece, 1970'li yıllarda özellikle A.B.D.'de bireyselleşme önem kazanmış ve Caleb Gattegno'nun **Sessizlik Yöntemi** (Silent Way), Georgi Lozanov'un **Telkin Yöntemi** (Suggestopedia), Charles A. Curran'ın **Grupla Dil Öğrenimi** (Community Language Learning/Counseling Learning), James Asher'in **Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi** (Total Physical Response Method) ve Wilkins'in Anlamsal Eğitim Programı'na dayanan **İletişimsel Yaklaşım** (Communicative Approach) gibi sınıf ortamından, ses ve ışık düzenine kadar, dış hayattaki stresin derse başlamadan önce giderilmesinden, insanların birbirlerinden öğrenme sürecinde yararlanabilmesine

kadar bir çok psikolojik ve sosyolojik faktörlerin göz önünde tutulduğu farklı farklı dil öğretim yöntemleri geliştirilmiştir. Bunların hepsi de sınıf içi etkinliklerde sadece öğretmen-öğrenci ilişkisine değil aynı zamanda öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci ilişkilerine de yer vermektedir. Yani, geleneksel sınıf atmosferi dışına çıkılarak öğrenene hedef dili günlük yaşamda en başarılı biçimde kullandırmayı en doğru biçimde sağlayan bir yaklaşımla hedef dili öğretmek amaçlanmıştır. (Demirel,1993:48-49; Larsen-Freeman,1986:50-111; Rivers,1981:57,88-90; Stern,1987:64).

Doğal olarak tüm bu yaklaşımlar güncellik kazanıp, kaybettikçe ve yenileri ortaya çıktıkça yabancı dil öğretmeyi amaçlayan ders kitaplarının biçimleri ve içerikleri de değişmektedir. Örneğin, Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi gibi hedef dilin dilbilgisini ve kelime bilgisini öğretmeyi amaçlayan bir yaklaşıma sahip programda Yapısalcılık (Structuralism), İletişimsel Yaklaşım ön gören bir programda İşlevsel-Anlamsal (Functional-Notional Syllabus) bir programın özelliklerini taşıyan ders kitapları tercih edilmiştir. Ayrıca, İçeriğe Dayalı (Content-based), Konuya Dayalı (Task-based) ve Beceriye Dayalı (Skills-based) gibi farklı farklı programlara göre hazırlanmış ders kitapları da hedeflenen amaçlar doğrultusunda geliştirilmiş ve yabancı dil eğitiminde kullanılmıştır (Richards and Rodgers, 1990:74-75). Örneğin, İngilizce öğretmeyi amaçlayan ilk ders kitapları 16. yüzyılda İngiltere'ye gelen Fransız müteciler için hazırlanmıştır. William Caxton tarafından 1483 yılında basılan bu kitapla günlük konuşma dili öğretilmesi amaçlandığı için ünitelerinde kısa diyaloglar ve günlük yaşamda kullanılan kelimelerden oluşan okuma metinleri yer almıştır (Mirici, 1993:7). Ayrıca, 1554 yılında II.Philip ve I.Marry'nin düğün törenleri için İngiltere'ye gelen İspanyollara gereksinimlerini giderebilmeleri amacıyla İngilizce'yi kısa sürede öğretebilmek için *A Very Profitable Book to Learn the Manner of Reading, Writing, and Speaking English and Spanish* adlı kitap hazırlanmıştır (Howatt, 1988:9).

Buna göre, özetle, yabancı dil öğretiminin sürekli değişen ve gelişen bir süreçten geçtiği, her yeni ihtiyaca göre yeni yeni dil öğretim yöntem ve yaklaşımlarının geliştirildiği ve her bir yöntem ve yaklaşımın da farklı farklı tekniklerle hedef dili öğretmeyi amaçladığı söylenebilir.

3. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNE BAŞLAMA YAŞI

Çocukların ve yetişkinlerin dil edinme ve öğrenme süreçlerini karşılaştıran Beck (1997:2) "Otuz yıl önce Kanadalı nörolog Dr.Wilder Penfield çocukların beyninin dil öğrenmek için özel bir kapasitesinin olduğunu ve bu kapasitenin insanın yaşı ilerledikçe gelişen beyindeki değişimlerden dolayı yok olmaya başladığını belirtmiştir" demiş ve New York'taki Memorial Sloan-Kettering Kanser Merkezi'nde iki dil bilen insanlar arasından bazı denekler seçilerek bu kişilerin beyinlerinin haritasının MR (Manyetik Rezonans) tekniğiyle çıkarıldığını ve incelemeler sonunda da yaş faktörüne bağlı olarak ikinci dil ediniminde önemli farklılıklar olduğunu anlaşıldığını belirtmiştir. Buna göre Beck (1997:4), çocukların öğrendikleri ikinci dili beyinlerinde birinci dilleri ile aynı yerde; yetişkinlerin ise birinci dille ikinci dili beyinlerinde farklı yerlerde ayrı ayrı tuttuğunu belirtmiş ve "Dr. Joy Hirsch bir insanın yabancı dili ilkökul çağında ya da daha önce öğrenmediği takdirde o dilde akıcı bir biçimde ana dili gibi konuşamayacağını söylemektedir" demiştir. Buna benzer biçimde, Littlewood (1988:65) "Beyinin daha esnek olduğu ve dil öğrenmenin daha kolay gerçekleştiği bir kritik dönem vardır. Bu dönem ergenlik çağlarında son bulunduğu için yetişkinler doğal öğrenme kapasitelerini yitirirler ve dil öğrenme yapay bir süreç haline gelir" diyerek yaş

faktörünün ve beyin gelişiminin dil öğrenme üzerine olan etkilerini açıklamayı amaçlamıştır.

Çocukların yabancı bir dili öğrenmeleri ile ilgili olarak sayısız bilim adamı ve uzman görüşlerini yukarıdakilere benzer biçimde dile getirmişlerdir. Örneğin, Burstal ve arkadaşları (1974:126) "Çocukların bir yabancı dili öğrenirken, o dile ve kurallarına karşı olumsuz bir tutumları yoktur; böylece de öğrenme engeli kendiliğinden ortadan kalkmış olur" diyerek çocukların bir yabancı dili daha kolay öğrenebileceğini ifade etmişler, bunun nedenini McDonough (1989:95-99), Chomsky'nin insanın beyninde var olduğunu söylediği Dil Edinim Aracı'nın (Language Acquisition Device) çocuklarda öğrenmeye engel oluşturmaması olarak açıklamış ve "Çocuklar, dil öğrenmede en iyi örneklerdir" demiştir. Chomsky'nin Dil Edinim Aracı adını verdiği sistemi, Krashen ve Terrel (1983:46) Fikili Filtre Hipotezi (Effective Filter Hypothesis) olarak adlandırmış ve "Ergenlik çağından sonra Etkili Filtre gelişmeye başlar ve öğrencinin ikinci dil edinimi süreci içerisinde bazı kavramları kolayca kabullenmesinde sınırlamalara sebep olur. Ancak, bu olay çocuklarda görülmez" diyerek yukarıda düşünceleri belirtilen diğer bilim adamlarıyla aynı doğrultuda bir görüş bildirmiştir.

Dil edinimi ve öğrenme süreçlerinin insanlarda yaş gruplarına göre farklılıklar gösterdiği ve çocukların bir dili yetişkinlerden daha çabuk ve kolayca öğrenebildiği belirtilmekle beraber hangi yaştaki insana hangi felsefeler ve teoriler göz önünde tutularak en iyi biçimde bir yabancı dilin öğretiminin gerçekleştirilebileceği halen tartışılmakta olan bir konudur. Örneğin, çocukların dil edinimi ile ilgili olarak Harris ve Coltheart (1986:81) "Günümüzde gerek yaşadığımız gerçek dünyadaki ve gerekse çocuğun kendi iç dünyasındaki dil ile ilgili ve ilgisiz bilgiler göz önünde tutulduğunda çocuğun dil edinimini anlamaya ve açıklamaya çalışmak git gide daha zor bir hal almaktadır." demişlerdir. Ancak, şu da bir gerçektir ki, çağımızda sosyal yaşamdaki değişiklikler ve teknolojik gelişmeler tüm insanlarda olduğu gibi çocuklarda da zihinsel gelişim sürecinin hızlanmasına ve kavrama yeteneklerinin artmasına olanak sağlamıştır. Örneğin, Hymes (1971:106) "1920' lerde Piaget The Language and Thought of the Child adlı eserinde çocukların dinleyicisine anlatmak istediğini aktarmada başarısızdır demiş ve bu düşüncesini 7,5 yaşındaki bir çocuğun bir başka çocuğa musluğun nasıl çalıştığını anlatmasındaki başarısızlığını örnek olarak vermiş, bunun nedeni olarak da çocuğun konuşmasının hencil olmasını göstermiştir." demektedir. Ancak birkaç on yıl sonra yapılan çalışmalar çocukların dinleyicisinin gereksinimini göz önünde bulundurup, duyu ve düşüncelerini aktarmada daha başarılı bir hale geldiğini göstermektedir. Örneğin, Keenan ve Klein'in (1975:365-80) kaydettiği 3 yaş civarındaki ikizlerin konuşmaları, Maratsos'un (1973:697-700) gözlemediği 3 ve 5 yaş arasındaki çocukların oyun oynarlarken karşılıklı konuşmaları Piaget'in iddiasının günümüz çocukları için geçerliliğini kaybettiğini göstermektedir.

4. ÇOCUKLARA YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Süpheşiz, çocuklarla yetişkinlerin öğretme-öğrenme süreci içerisinde sahip oldukları hazır bulunuşluk düzeyleri, öğretme etkinliklerindeki tepkileri, öğrenme durumlarındaki motivasyonları, v.s. birbirinden farklı olduğu için her iki gruba yabancı dil öğretmek için izlenecek yol da birbirinden farklı olmalıdır. O nedenle, her bir grup için hazırlanacak olan programda farklı farklı gerçeklerin göz önünde bulundurulması, ve bu gerçekler doğrultusunda hedef ve davranışlar belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin, Celce-Murcia (1989:7) herhangi bir öğretme durumundaki dört temel öğeyi

öğretmen, konu, öğrenci ve amaç olarak sıralamış ve bu öğelerin eşit oranda öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bir çok uzman ve bilim adamı öğrenme-öğretme süreci içerisinde bu öğelerin her biri üzerinde ayrı ayrı durmuş ve bireylerin öğretme durumlarındaki özellikleri hakkında ayrıntılı çalışmalar yapmışlardır. Doğan (1997:5,148) program tasarımında bireyin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gerekliliğini vurgulamış, "Program geliştirilirken öğrencinin özellikleri dikkate alınmalıdır. Her program belirli bir öğrenci grubunu dikkate alarak geliştirilir" diyerek program geliştirmede öğrenci özelliklerinin önemini vurgulamıştır. Sezgin (1994:7) ve Demirel (1997:62) bu tip programların öğrenciye ağırlık veren veya öğrenen merkezli programlar olduğunu belirtmiştir. Ellis'e göre (1985:11) çocukların ve yetişkinlerin ikinci dili öğrenme biçimlerinin aynı olup olmadığı soru zamanlarda üzerinde çokça tartışılan bir konudur. Ayrıca Ellis (1985:11) çocuklara yönelik olarak hazırlanan yabancı dil öğretimi programlarının yetişkinlerinkinden farklı bir yaklaşıma sahip olması gerektiğini dile getirmiştir.

Çocuklara yabancı dil öğretmede dikkate alınması gereken özelliklerle ilgili olarak, Fathman (1975:245-54) Amerika'da ikinci dil olarak İngilizce öğrenenlerden 11-15 yaş arasındakilerin dil bilgisini (telâffuz değil) 6-10 yaş arasındakilerden daha çabuk öğrendiklerini ve buna karşılık da küçüklerin telâffuz bilgisini daha çabuk geliştirdiklerini gözlemlemiştir. Bu konuda Littlewood (1988:66) "Öğretmenin kişiliği ve becerisi, öğrenci gruplarının yeteneği ve motivasyonu, eldeki zaman ve materyal gibi bir çok faktör öğretme yönteminin yanı sıra yabancı dil öğrenmeyi etkileyen faktörlerdir" diyerek yaşın yanı sıra diğer faktörlerin de çocuklara yabancı dil öğretmede önemli olduğunu vurgulamıştır. Littlewood (1988:59) ayrıca, "İkinci dil edinimi için ideal olan girdi bir çocuğun birinci dili öğrenirken elde ettiği girdiye benzemektedir" demiş ve birinci dil edinimi ile ikinci dil ediniminin benzer süreçler olduğunu dile getirmiş, "Çocukların dil öğrenme için daha fazla zamanları, dikkatleri, iletişimsel gereksinimleri ve kullanım fırsatları vardır" diyerek gerçekleştirilecek olan öğretme etkinliklerinin çocukların özelliklerine göre ve gereksinimlerini karşılayacak biçimde oluşturulmasını salık vermiştir. Bu konuda ayrıca, Yalden (1991:149) "İkinci ve birinci dil edinim süreçleri bir çok önemli hususta birbirlerine benzemektedirler" diyerek Littlewood'un düşüncelerine benzer bir görüş bildirmiştir.

Çocuklara yabancı dil öğretimi amacıyla hazırlanan materyallerle ilgili olarak Krashen ve Terrel (1983:121-127) "Çocuklara dil öğrenen deneyimli öğretmenler, öğretilecek olan konular oyun olarak sunuldukları zaman çocukların bu etkinliklere daha çabuk katılacaklarını bilirler. Bu nedenle de ilköğretim programlarında oyunlar vazgeçilmez unsurlardır" demişler ve dil edinimindeki grup etkinliklerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır:

a) **Yeniden yapılandırma:** Bu tip etkinliklerde öğrenciler sınıfta yer değiştirirler ve birbirleriyle etkinliği gerçekleştirirler. Bu tip etkinliklerle maksimum fiziksel hareket ve minimum baskı söz konusudur. Örneğin; öğrencilerin sınıfta birbirlerine gece saat kaçta yatıklarını sormaları ve bu bilgileri not ederek sınıfa rapor etmeleri bu tip bir etkinliktir.

b) **Bir öğrenci merkezli:** Bu tip etkinlikler bir gönüllü öğrenciye odaklıdır; fakat tüm sınıf etkinliğe rol alır. Örneğin; gönüllü öğrencinin aklında tuttuğu sınıf nesnesinin ne olduğunu Evet/Hayır cevabı gerektiren sorular sorarak bulmaya çalışma bu tip bir etkinliktir.

c) Birleşik grup: Herhangi büyüklükte bir grup oluşturarak, tüm grup üyelerinin bu etkinlikte yer alması esasına dayalıdır. Örneğin; bir hikayeye ait karışık düzende verilmiş olan cümleleri doğru sırasına koyma bu tip bir etkinliktir.

d) İkili grup: İkili gruplar halinde öğrencilerin birbirlerine etkinlik süresince konuşma olanağı sağlamalarını öngören bir etkinliktir. Örneğin; iki öğrencinin ellerindeki ayrı ayrı bilgileri birbirlerine yardımcı olarak kullanmaları ve bir hikayeyi veya resmi tamamlamaları bu tip bir etkinliktir.

e) Küçük gruplar: Özellikle problem çözme veya bilgi toplama etkinliği olarak tercih edilen bir gruptur. Örneğin; her bir gruba 20 resimden oluşan bir deste verilir ve bunları ortak özelliklerine göre gruplandırılmaları istenir. Daha sonra da farklı grupların tercihleri karşılaştırılır.

f) Büyük gruplar: Bu tip etkinlikler genellikle 7-15 kişilik büyük grupları veya tüm sınıfı içerir. Örneğin; sınıftaki öğrencilerden kendilerine ait bir nesneyi sınıfa getirilen bir sepete koymaları istenir ve daha sonra da sınıfta hangi nesnenin kime ait olduğunu bilmeleri istenir.

Yukarıdaki benzer bir yaklaşımla Büyükkaragöz (1997:77-80) "Okullarda eğitimsel amaçlara göre değişik grup biçimlerine yer verilmektedir" demiş ve bu grupları genel olarak Türdeş Gruplama ve Karışık Gruplama olarak iki bölüme ayırmıştır. Ayrıca, Williams (1992:208-209) çocuklara yabancı dil öğretme amacıyla aktiviteler hazırlarken aşağıda belirtilen yedi kriterin göz önünde tutulması gerektiğini belirtmiştir:

a) Öğrencinin ilgisi: Aktiviteler ilgi çekici ve öğrencileri öğrenmeye motive edici olmalıdır.

b) Aktivitenin zorluğu: Aktiviteler, kullanıcı yaş grubuna uygun zorlukta olmalıdır; ne çok zor ne de çok kolay olmalıdır.

c) Aktivitenin amacı: Öğrenciler, aktivitedeki dil yapısından çok, aktivitede yapılması istenen işe odaklanmalıdır.

d) Yabancı dilin kullanımı: Aktiviteyi tamamlamak için öğrencilerin algılama ve üretime ya da her ikisi yoluyla hedef dili kullanmaları gerekmektedir.

e) Yabancı dil girdisi: Doğru düzeyde ve gerçekçi bir ortamda sözlü veya yazılı yabancı dil girdisi olmalı, fakat bu girdi çocuklar için, yetişkinlerde olduğu gibi sunma-uygulama-üretim durumlarına göre olmalıdır.

f) Kavramsal uygunluk: Aktivite, öğrencilerin kavramsal yeteneklerine uygun olmalıdır. Çocuklar kendi kavramsal dünyaları dışındaki şeyleri yabancı dil öğrenmede kullanamazlar.

g) Öğrenmenin önemi: Aktiviteler, herhangi bir yabancı dil hakkında bilgi verici değil, o dilin kendisini kullanmayı öğretici olmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, çocuklara yabancı dil öğretmede amaç dili kullanmayı sağlayan ve öğrencileri motive etmede katkı sağlayacak bazı aktiviteleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Bulmaca çözme,
- Bilmece yazma ve çözme,
- Harita kullanma,
- Nesneleri ölçme ve tartma,
- Anket yapma (yiyecek, doğum günü, trafik, v.s. hakkında),
- Bitki yetiştirme,
- Yemek tarifi uygulama veya yazma,
- İnsanlarla yüz yüze görüşme yapma,

- El becerisini kullanma (maske, maket uçak, v.s. yapma)
- Oyun ve dramada rol alma,
- İcat etme ve çizme,
- Plan yapma (parti, gezi, v.s.)
- Tercih yapma (film, giysi, v.s.)
- Mektup yazma
- Broşür okuma, düzenleme,
- TV programı hazırlama,
- Deneme-öğrenme (Neyden yapılmıştır, hangi maddeler kullanılmıştır, nasıl büyür, batarmı, batmaz mı? v.s.)
- Form doldurma,
- Çevreyi tanıma,
- Hikaye dinleme,
- Şarkı ve tekerleme söyleme,
- Boyama, çizme ve yaptığı şey hakkında konuşma,
- Karışık sırayla verilen resimleri veya cümleleri straya koyma ve hakkında konuşma.

Rizk (1999:7), Zukowski'nin çocukların İngilizce'nin canlı bir dil olduğunu anlamalarına, bu dilin bir müzik dili, bir sinema dili olduğunu fark etmelerine yardımcı olunması gerektiğini söylediğini belirtmektedir. Ayrıca, çocuklar için hazırlanan ders kitaplarında, genellikle oyunlarla, şarkılarla ve çocukların kinetik zekalarını da harekete geçirici el becerilerine dayalı etkinliklerle yabancı dil öğretiminin gerçekleştirilmesi Knight (1984) gibi bir çok bilim adamı tarafından da önerilmektedir. Aşağıda Knight'ın (1984:10,15) önerdiği etkinliklerin yer aldığı bir ders planı yer almaktadır.

I- Meyva - Sebze İsimlerini Öğretme:

Sınıfa bazı meyve ve sebzeler getiriniz. Öğrenciler bu meyve-sebzelerin resimlerini çizip, boyasınlar. Bu resimleri kesiniz ve "Meyve-Sebze Kitabımız" etiketli bir sınıf defterine yapıştırınız. Her birinin altına İngilizce ismini yazıp, bu defteri duvara asınız. Öğrencilerinizin kendilerinin oluşturdukları bu kitabı ara sıra incelemelerini ve kelimeleri tekrarlamalarını sağlayınız.

II- Bazı Sıfatların Öğretimi:

Sınıfa duvara veya tahtaya öğretmeyi amaçladığınız sıfatların altlarında yazılı olarak gösterildiği resimler içeren bir resim panosu asınız. Öğrencilere bu kelimeleri tanıtır, kavramları anlamalarını sağlayınız. Daha sonra, duvarda asılı olan "Meyve-Sebze Kitabımız" etiketli sınıf defterinizi sınıfta oluşturduğunuz gruplara paylaşarak dağıtınız ve buradaki meyve-sebzeleri gruplandırılmaları isteyiniz. Her bir grubun bu meyve-sebzeleri neye göre gruplandırıldığını anlatmasını isteyiniz. Daha sonra, öğrenci gruplarının kullandıkları resimleri diğer gruplarınkilerle değiştirtiniz ve aynı etkinliği tekrarlayınız. Öğrencilerin bu gruplandırılmaları renk, şekil, ağırlık veya tadına göre yapmalarını sağlayabilirsiniz.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen bilgiler ışığında, yabancı dil öğretiminin bireylerin yaygın ilgi alanları, hazır bulunuşluk düzeyleri ve programda kullanılan yöntem ve tekniklerle yakın ilgisinin olduğu görülmektedir. O nedenle, özetle, çocuklar için hazırlanan yabancı dil programlarının yetişkinlerinkine oranla bazı önemli farklılıklar göstermesi

gerekmektedir denilebilir ve bununla ilgili olarak da bazı öneriler aşağıdaki gibi verilebilir:

1. Çocuklara yabancı dil öğretimi amacıyla, sürekli değişen ve yeniliklerle gelişen yabancı dil öğretimi yöntem ve teknikleri, çocukların öğrenme psikolojisi ve dil edinimi süreçleri ile ilgili gerçekler de göz önünde bulundurularak uyumlu hale getirilmeli, gerekirse farklı farklı yöntemlere ait teknikler bir arada kullanılarak öğrenme-öğretme sürecine katkı sağlanmalıdır.

2. Sezgin'in (1994:40) "Amaçlar sistemin ilişkili olduğu üst sistemlerin amacıyla ve dayandığı eğitim felsefesiyle uyumlu olmalıdır" sözleriyle de belirttiği gibi çocuklara yabancı dil öğretiminin genel amaçları, öğrencileri bir üst seviyeye hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

3. Yabancı dil öğretimi, çocukların yaşlarına, düzeylerine ve ilgi alanlarına uygun olarak seçilen materyaller yardımıyla gerçekleştirilmeli ve böylece de öğrenciler, bu eğitim-öğretim süreci içerisinde oyunlarla, şarkılarla ve değişik eğitici etkinliklerle amaç dili kazandırılmaktadır. Yani, öğrencilere hep itici gelen DERS kavramı yerini HOBİ kavramına bırakmalı ve dil öğretiminde çok önem taşıyan MOTİVASYON ve ÖĞRENME İSTEĞİ yaratılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Beck, J., *Boulder Daily Camera*, Elementary Spanish Program, Speakspanish@juno.com, 1997.
- Brooks, N., *Language and Language Learning*, New York: Harcourt, Brace and World, 1964.
- Brumfit, C. "Notional Syllabuses Revisited: A Response," *Journal of Applied Linguistics* 2, 1981.
- Burstall, C. et.al. *Primary French in the Balance*, Slough: NFER
- Büyükkaragöz, S.S. 1997. "Program Geliştirme "Kaynak Metinler", Öz Eğitim Yayınları, Konya 1974.
- Carroll, J.B., "The Contributions of Psychological Theory and Educational Research to the Teaching of Foreign Languages", *Valaman* 1966.
- Celce-Murcia, M. *Teaching English as a Second or Foreign Language*, Los Angeles: Newbury House Publishers, Inc. 1989.
- Doğan, H. *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*, Önder Matbaacılık, Ankara 1997.
- Demirel, Ö., *Yabancı Dil Öğretimi. İlkeler, Yöntemler, Teknikler*, Usem, Ankara 1993.
- , *Genel Öğretim Yöntemleri*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1996.
- , *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Usem, Ankara 1997.

- Ellis, R., *Understanding Second Language Acquisition*, OUP, Oxford 1985.
- Fathman, A. , "The Relationship between Age and Second Language Productivity Ability" *Language Learning*, 25, 1975.
- Harris, M., M.Coltheart. *Language Processing in Children and Adults, An Introduction*, Routledge&Kegan Paul, London 1986.
- Howatt, A. *A History of English Language Teaching*, OUP, Oxford 1988.
- Keenan E.O., E. Klein., "Coherency in Children's Discourse" *Journal of Psycholinguistic Research* 4. 1975.
- Kelly, L.G., *25 Centuries of Language Teaching*, Newbury House, Massachusetts 1969.
- Knight, G., *Primary Ideas*, British Council & TWP Services Ltd. London 1984.
- Krashen, S. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*, Pergamon, Oxford 1982.
- Krashen, S, D.Terrel., *The Natural Approach Language Acquisition in the Classroom*, Pergamon&Alemany, Oxford 1983.
- Larsen-Freeman.D. *Tehniques and Principles in Language Teaching*, OUP, Oxford 1986.
- Littlewood, W. *Foreign and Second Language Learnin.*, CUP, Cambridge 1988.
- Maratsos, M.P. , "Nonegocentric Communication Abilities in Preschool Children" *Child Development Journal* 44. 1973.
- M.E.B. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü., *Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Sistemleri* Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1996.
- Mirici, İ.H., *Teaching Grammar Communicatively with Special Reference to Building Strategies.* Master Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bil.Enst. Ankara 1993.
- Richards, J.C., Theodore S.Rodgers., *Approaches and Methods in Language Teaching*, CUP, Cambridge 1990.
- Rivers, W. *Teaching Foreign Language Skills*, UCP, London 1981.
- Rizk, L.G. "Language and Culture and the Young EFL Learner", *Egypt Tesol* Vol.1. Issue 1. January 1999.
- Sezgin, T. *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1994.

- Smith, P.D.Jr. *A Comparison of the Cognitive and Audiolingual Approaches to Foreign Language Instruction: The Pennsylvania Foreign Language Project.*, Penn: Center for Curriculum Development, Philadelphia 1970.
- Stern, H.H. *Fundamental Concepts of Language Teaching*, OUP, Oxford 1987.
- Terrel, T. "A Natural Approach to Language Acquisition and Learning." *Modern Language Journal* 61, 1977.
- "The Natural Approach to Language Teaching: An Update" *Modern Language Journal* 66, 1982.
- Williams, M. , "A Framework for Teaching English to Young Learners" *Teaching English to Children*, OUP, Oxford 1992.
- Yalden, J. *Principles of Course Design for Language Teaching*, CUP, Cambridge 1991.